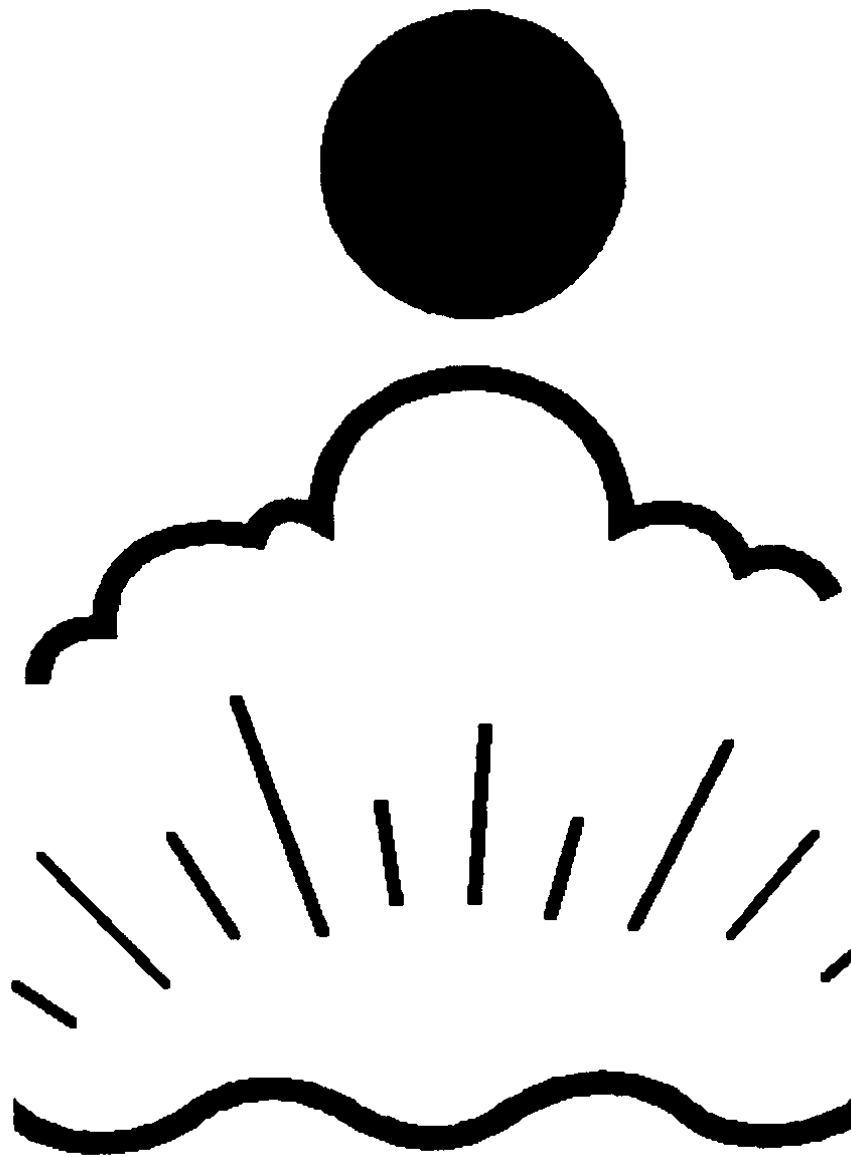

NATUUR- EN MILIEUVERENIGING

GEMEENTE HEUSDEN

'NATUURLIJK'

SEPTEMBER 2011

HERFST 2011

HET BESTUUR

NATUUR- EN MILIEUVERENIGING GEMEENTE HEUSDEN

p/a Secretariaat
Zonnebloemlaan 213
5151 TA DRUNEN

Contributie minimaal € 12, -- per jaar.
Postbanknr. 5377889 t.n.v. Penningmeester
Natuur- en Milieuvereniging Gemeente Heusden,
Johan de Wittstraat 30, 5301 GR Zaltbommel

SAMENSTELLING BESTUUR

Voorzitter: Harry Nijenstein
Copernicuslaan 4
5251 ZC Vlijmen tel. 073-5130287

Secretaris: Max Verhagen
Zonnebloemlaan 213
5151 TA Drunen tel. 0416-375900
info@natuurenmilieuheusden.nl

Penningmeester: Rien Melis
Johan de Wittstraat 30
5301 GR Zaltbommel tel.

Leden: Cock de Moel - van Engelen
Dr. Schaepmanstraat 7
5151 CH Drunen tel. 0416-379128

Joost van Balkom
Vermeerplantsoen 145
5151 WS Drunen tel. 0416-376202

Website: www.natuurenmilieuheusden.nl

INHOUDSOPGAVE

1. Het bestuur	blz. 2
2. Inhoudsopgave	blz. 3
3. Voorwoord	blz. 4
4. Programma-overzicht	blz. 5
5. Algemene ledenvergadering	blz. 8
6. Baardwijkse Overlaat	blz. 9
7. Ommetje	blz. 13
8. De Elshoutse zeedijk	blz. 15
9. De mooiste Brabantse boerderij	blz. 24
10. De Klepperman	blz. 25
11. Nacht van de nacht	blz. 27
12. Column	blz. 28
13. Landelijke natuurwerkdag	blz. 29
14. Fotowerkgroep	blz. 30
15. Lezing	blz. 31
16. Olieverbruik en vervoer	blz. 33
17. Commissie Ruimtelijke ordening	blz. 35
18. Bijzondere waarnemingen	blz. 37
19. Warmtepomp	blz. 39
20. Een Flexitariër	blz. 40
21. Interview	blz. 41
22. Wandelknooppuntennetwerk	blz. 45
23. Adverteerders	blz. 46

Jaargang 29, 2011, nr. 3

Redactie:

Noor Peters, e-mailadres: peblauw@hetnet.nl of
Marian van der Linden, e-mailadres: marianvdlinden@home.nl
Wil Maaijwee

Inleveren kopij volgende info voor 1 DECEMBER 2011 a.s. op een van
bovenstaande adressen.

VOORWOORD

De zomer is weer voorbij. Dit keer laten we het 'mooie' maar weg. In het voorjaar kwam de natuur snel op gang, al was er wel last van de droogte. In de zomer lage temperaturen en veel neerslag. Ook niet altijd even goed voor planten en dieren.

Dit jaar merken we de klimaatverandering door alle broeikasgassen eens niet in de vorm van temperatuur stijging. Extreme omstandigheden maakten het de flora en fauna nu moeilijk.

De grootste bedreigingen voor biodiversiteit in Nederland zijn versnippering, verdroging en vermessing van natuurgebieden. Die versnippering heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat soorten bij verhoging van de temperatuur niet verder naar het noorden kunnen opschuiven. De Ecologische HoofdStructuur blijft daarom ook voor Nederland van groot belang. In onze gemeente werken we dan ook op verschillende plaatsen aan het aan elkaar verbinden van natuurgebieden. Bijvoorbeeld in het GOL-project, de plannen die te maken hebben met de aanpassingen van de A59. Hier worden op twee plaatsen de natuurlijke verbinding tussen de noord en zuidkant van deze weg verbeterd: in de Baardwijkse Overlaat en bij Vlijmen-Oost. De werkgroep Ruimtelijke Ordening blijft waakzaam bij de uitvoering van deze gemeentelijke plannen.

De komende maanden staan er weer tal van activiteiten op het programma. Lezingen en excursies georganiseerd door de werkgroep Educatie en PR. Op 29 september als eerste een avond over Duurzaamheid en Mondiale Voetafdruk. Het zal vooral gaan over wat duurzaamheid is, en hoe we zelf duurzamer kunnen leven. Wat we zelf kunnen doen, en wat het gemeentebestuur zou kunnen doen.

De werkgroep Natuur en Cultuurhistorie steekt de handen weer letterlijk uit de mouwen en gaat stug door met het onderhouden en inventariseren in de natuur in de gemeente. Verder onderzoeken we, onder andere in overleg met de gemeente, de mogelijkheden om op nog meer plaatsen natuuronderhoud te plegen.

Allemaal met als uiteindelijk doel: het verder vergroenen van onze groene gemeente!

Harry Nijënstein

PROGRAMMA-OVERZICHT

INTERACTIEVE LEZING MONDIALE VOETAFDRUK

datum : **donderdag 29 september**
aanvang : 19.30 uur (zaal open 19.00 uur)
einde : rond de klok van 22.00 uur
spreker : Jan Juffermans, voormalig beleidsmedewerker van
De Kleine Aarde
onderwerp : Duurzaamheid en Mondiale Voetafdruk
locatie : 't Patronaat, Nieuwkuijksestraat 106, Nieuwkuijk

Zie voor meer informatie de aparte aankondiging elders in Natuurlijk.

WANDELING: 'OMMETJE' HERPT OUDHEUSDEN

datum : **zondag 16 oktober**
aanvang : 14.00 uur
duur : minimaal 1,5 uur
gids : Hermien van Toorenborg
locatie : Oudheusden en Herpt
vertrekpunt : Café de Ploeg, Heusdenseweg 2, Herpt

Zie voor meer informatie de aparte aankondiging elders in Natuurlijk.

LEDENVERGADERING

De ledenvergadering vindt plaats in het d'Oultremontcollege, Dillenburgstraat 46 in Drunen.

datum : **maandag 17 oktober**
aanvangstijd : 19.30 uur

Zie voor de agenda de aparte aankondiging in Natuurlijk: tijdens deze vergadering nemen we afscheid van Cock de Moel als bestuurslid.

WANDELING NACHT VAN DE NACHT

datum : **zaterdagavond 29 oktober**
startpunt : café de Klinkert, de Klinkert 1, in Drunen
tijdsduur : van 21.00 uur tot ongeveer 23.00 uur
gids : Peter van der Velden

Zie voor meer informatie aparte aankondiging in Natuurlijk.

LANGE WANDELING MOERPUTTEN

Deze wandeling is bedoeld voor mensen met een goede conditie !

datum : **zondag 13 november**
start : 10.00 uur
verzamelen : Venkantbrug in Vlijmen
duur : tot ongeveer 14.00 uur
gids : Peter van de Velden
locatie : de Moerputten, van west naar oost, via noord naar de
zuidkant en weer terug naar de Venkantbrug
lunch : rond 12.00 uur is er een korte stop om uw zelf meegenomen
lunch te nuttigen

Het dragen van stevige, liefst waterdichte wandelschoenen, is aan te raden.

Voor alle wandelingen georganiseerd door onze vereniging geldt:

deelname op eigen risico. Er zijn geen kosten aan verbonden en u hoeft zich vooraf niet op te geven.

LANDSCHAPSBEHEER

Vaste werkers, incidentele werkers, gezelligheidswerkers, en al diegenen die op een ontspannende wijze wat zuurstof willen happen in de Heusdense natuur.

Hieronder volgt het werkprogramma voor de komende maanden, met daarachter de plaats waar we samenkomen.

We starten altijd om 9.00 uur en om 12.00 is het werk afgelopen.

Datum:	Werkzaamheden:	Plaats:
Wo 14-sep	maaien kanaaltalud en afvoeren	natuurpark
Wo 21-sep	maaien kanaaltalud en afvoeren	natuurpark
Wo 28-sep	sleedoornopslag maaien	natuurpark
Za 1-okt	Eendenkooi sloot schonen e.d. en Houtwal	eendenkooi
Wo 5-okt	braamopslag langs raster maaien	natuurpark
Wo 12-okt	kanaalweg, houtwal dunnen bij ingang natuurpark	natuurpark
Wo 19-okt	bij klaphekje houtwal planten	natuurpark
Wo 26-okt	schapenhekwerk verplaatsen	natuurpark
Wo 2-nov	voorwerken nationale werkdag	natuurpark
Vr 4-nov	voorzagen vanaf hm 145	natuurpark
Za 5-nov	jaarlijkse natuurwerkdag	natuurpark

Wo 9-nov	zagen kanaaldijk	natuurpark
Wo 16-nov	zagen kanaaldijk	natuurpark
Wo 23-nov	zagen kanaaldijk	natuurpark
Wo 30-nov	in bos deel met hout afzetten voor onderbegroeiing	natuurpark
Za 10-dec	werk natuurmonumenten	in overleg

Informatie? Joost van Balkom 06-14757892

BESTUURSVERGADERINGEN

De bestuursvergaderingen worden eenmaal per maand gehouden op de 1ste woensdagavond van de maand.

Wo 5 oktober

Wo 2 november

Wo 7 december

Heeft u een onderwerp dat u graag behandeld ziet worden in een bestuursvergadering dan kunt u hierover contact opnemen met onze secretaris Max Verhagen of met een van de andere bestuursleden. De telefoonnummers vindt u voorin in Natuurlijk.

KOPIJ NATUURLIJK

De uiterste datum voor het inleveren van kopij voor de volgende Natuurlijk is 1 december: verschijningsdatum half december 2011.

Heeft u een interessante bijdrage op het gebied van natuur en/of milieu en denkt u dat deze ook van belang is voor de lezers van Natuurlijk, mail dit dan naar de redactie:

Noor Peters, peblauw@hetnet.nl

of naar

Marian van der Linden marianvdlinden@home.nl

(Word, lettertype Arial, lettergrootte 14 = 1 bladzijde in Natuurlijk)

ALGEMENE LEDENVERGADERING

Datum: maandag **17 oktober**, aanvang 19.30 uur

Locatie: d'Oultremontcollege, Drunen

1. Opening
2. Mededelingen en verslag jaarvergadering (18 april)
3. Voortgang Beleidsplan 2010 – 2014
4. Samenstelling bestuur
5. Pauze
6. Verslag Educatie en PR
7. Verslag Ruimtelijke Ordening
8. Verslag Natuur en Cultuurhistorie
9. Rondvraag
10. Sluiting

Tijdens deze ledenvergadering zal Cock de Moel – van Engelen afscheid nemen als bestuurslid van de vereniging. Cock is twintig jaar enthousiast bestuurslid geweest waarvan vele jaren als secretaris. Zij heeft zich al die jaren met hart en ziel ingezet voor de belangen van de natuur en het milieu in onze gemeente.

Tijdens de pauze kunt u haar de hand schudden en herinneringen ophalen. Uw aanwezigheid wordt zeer op prijs gesteld.

BAARDWIJKSE OVERLAAT

De Baardwijkse Overlaat.

Tussen Drunen en Waalwijk ligt “De Baardwijkse Overlaat”, een open landelijk gebied met rijk begroeide dijken, waardevolle natuurgebieden en een bijzonder kanaal.

Naast natuurwaarden heeft het gebied ook een grote cultuurhistorische waarde. Eeuwenlang heeft het water een grote rol gespeeld in dit gebied. Een overlaat is een gebied waar het overtollige water van een rivier in kan, middels een verlaging van een stuk dijk. Dit deed men om elders dijkdoorbraken te voorkomen. De Baardwijkse Overlaat is aangelegd in 1766.

Honderden jaren heeft de stad Den Bosch te kampen gehad met grote wateroverlast. In het winterhalfjaar stond de stad regelmatig onder water, omdat riviertjes als de Dommel en de Aa bij hoog water hun water niet kwijt konden op de Maas. Het water van de Maas, de Dommel en de Aa zocht zijn eigen loop en stroomde achter Vlijmen, Nieuwkuijk, Drunen en Waalwijk door naar Sprang waar het riviertje de Donge probeerde het water weg te krijgen. Er was een zeer gering verval, zodat het water veel te lang tussen Den Bosch en Sprang bleef staan. Men wilde van dit water af. Het water moest sneller weg. Daarom groef men in 1766 het gedeelte tussen de Drunense Heidijk en de Waalwijkse Meerdijk af. Het water kon nu tussen Baardwijk en Drunen, naar het noorden omlaag en zo via de buitenpolders richting het Bergsche Veld naar zee.

Tegenwoordig werkt de overlaat niet meer, het water gaat nu voor een groot deel door de in 1904 gegraven Bergse Maas en in bijzondere gevallen zorgt het in 1907 gegraven Afwateringskanaal er voor dat het water weg kan.

In de Baardwijkse Overlaat liggen verschillende natuurgebieden. De een ontstaan door de natuur zelf en de andere aangelegd door de mens.

Het zijn er zeven:

1. “De Lange Wiel”
2. “Het Natuurpark”
3. “De Zomerkade”
4. “De Leidijk” (Nieuw gelegde deel van de Heidijk, 1824)
5. “Het Afwateringskanaal”
6. “De Afgraving”
7. “Het Voormalig Zanddepot”

De Baardwijkse Overlaat is dus een zeer bijzonder gebied en bovendien een van de laatste open noord-zuid stukken in de bebouwing van de Langstraat. Een natuurlijke verbinding tussen de Maas en het natuurgebied De Loonse- en Drunense Duinen. Belangrijk voor natuur, maar ook voor recreatie.

Zeven natuurgebieden vinden wij in de Baardwijkse Overlaat, verdeeld over meerdere eigenaren en gebruikers.

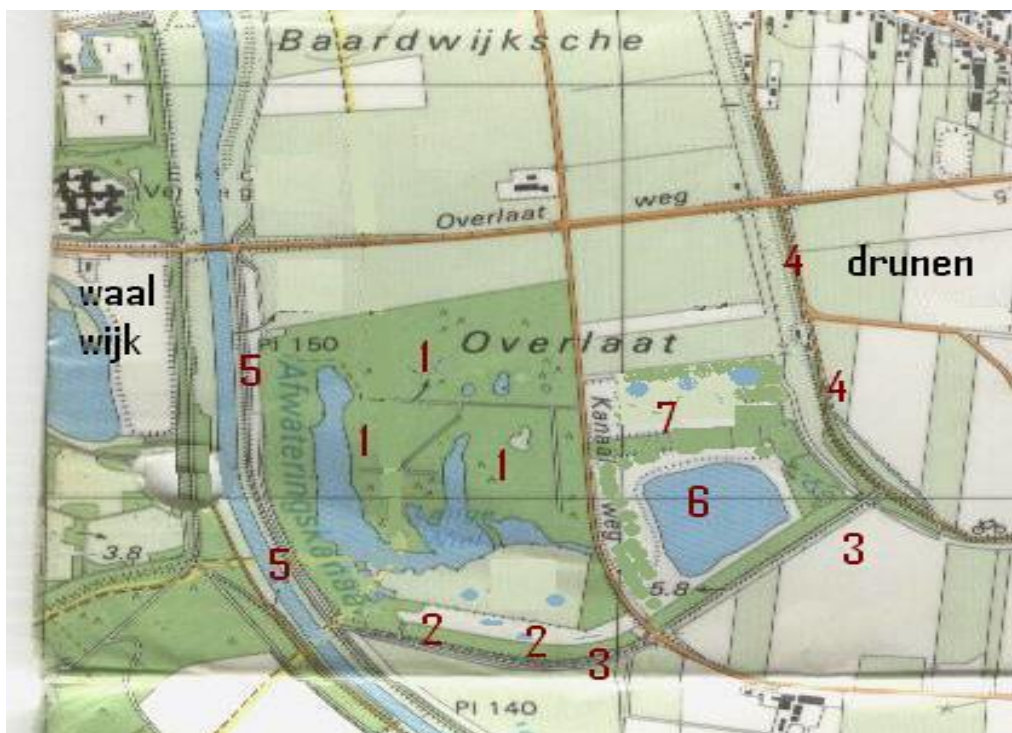
Omdat er weinig van de plannen, de visies, het beheer en de aanwezigheid van bijzondere planten en dieren op papier staat (uitgezonderd het deel van Natuurmonumenten), maar ook omdat er verschillende afspraken zijn tussen de verschillende eigenaren en gebruikers is het belangrijk dat er een beknopt rapport komt met hierin de ligging van het gebied, een stuk geschiedenis, de natuurwaarden, de resultaten van de inventarisaties, het huidige onderhoud en het beheersplan voor de toekomst.

Wij zijn al tientallen jaren actief in de Baardwijkse Overlaat en daarom vinden wij het belangrijk dat de verschillende zaken op papier komen te staan. Omdat er in de natuurvereniging veel kennis aanwezig is, wordt besloten om deze visies zelf te schrijven .

Ieder gebied krijgt zijn eigen rapport.

In dit infoboekje zal al vast wat over het Zanddepot verteld worden, maar eerst een kaartje met een overzicht van de verschillende gebieden

De natuurgebieden in de Baardwijkse Overlaat

-
-
1. Het Natuurgebied de Lange Wiel
 2. Het Natuurpark
 3. De Zomerkade
 4. De Leidijk
 5. Het Afwateringskanaal
 6. De Afgraving
 7. Het Voormalig Zanddepot

De Historie van het Zanddepot.

In tegenstelling tot de Lange Wiel (1784) , De Zomerkade (1766), Het Kanaal (1907) en De Leidijk (1824) heeft het Zanddepot geen opmerkelijke geschiedenis.

In de Middeleeuwen behoorde het gebied tot de “Gemeint” van Drunen. De boeren konden gezamenlijk op de woeste gronden hier hun dieren laten grazen.

Later tot 1766, waren er hooilanden en wellicht hier en daar wat akkerbouw, wel stond er verschillende bebouwing.

Na 1766, stroomde in het winterhalfjaar het water van Maas, Dommel en Aa door het gebied en kon alleen in de zomermaanden het land gebruikt worden als weide- en hooiland. De ieder jaar opnieuw aangelegde zomerkade zorgde er voor, dat eventueel aankomend water tegen gehouden werd.

Naarmate het droger werd in het gebied omdat de Bergse Maas en het Afwateringskanaal waren gegraven kwam er steeds meer akkerbouw. In de jaren 90 van de vorige eeuw kocht de gemeente het perceel om er een zanddepot van te maken. In 1997 werd eerst in het westelijke deel, naderhand ook in het oostelijke deel het zand opgeslagen.

In het kader van de boomplantdag werd in het noordelijke deel op 10 maart 1997 een houtwal aangelegd. Een natuurlijke verbinding tussen het Natuurgebied De Lange Wiel en de Heidijk.

1200 stuks bosplantsoen werden door leerlingen van basisschool 't Span en de toenmalige wethouder Klijs geplant.

In 2002 is al het zand afgevoerd en wordt gekeken naar een nieuwe bestemming. In maart 2003 hebben de gemeente Heusden (H. van de Ven) en de Natuurvereniging (J. van Balkom) een plan gemaakt. De afdeling Civiele en cultuurtechniek van de gemeente zet alle plannen om in een duidelijke tekening. Dan worden poelen worden gegraven, bosplantsoen geplant en het middenstuk wordt grasland met daar door heen een wandelpad. In april 2005 is de aanleg van natuur op het voormalig gronddepot aan de Kanaalweg afgerond. De natuur kan zelf aan de slag!! En dat deed het!

Wanneer je het gebied overkijkt is het rood door de vele veldrus (kenmerk van kwel) met hier en daar een kattenstaart.

Bij de eerste poel staan ruim 100 exemplaren van de moeraswolfsklauw. Hier en daar een bleekgele droogbloem en jonge koningsvarens!
Bij de tweede poel groeit het watervorkje een indicator van schoon water en zo ontwikkelt de natuur zich op een bijzondere wijze.

Joost van Balkom

Slanke amaniet

foto Annie v. Bokhoven

OMMETJE

OMMETJE HERPT-LOUDHEUSDEN

**Zondagmiddag 16 oktober 2011 om 14.00 uur
bij Café de Ploeg, Heusdenseweg 2 in Herpt**

U wordt van harte uitgenodigd mee te wandelen met Hermien van Toorenborg. Hermien is lid van onze vereniging en één van de initiatiefneemsters van het Ommetje.

Er wordt gelopen volgens het routeboekje dat is verschenen over het Ommetje. Het boekje geeft een beschrijving van de route en historische informatie over de omgeving.

Het ommetje volgt de loop van het Oude Maasje die hier en daar nog zichtbaar is in het landschap. Op de oude stroomruggonden van het Oude Maasje zijn Herpt en Oudheusden ontstaan. Het ommetje geeft aanleiding om elkaar te vertellen over vroeger.

Het routeboekje is te koop bij het Heusdens Buro voor Toerisme aan de Pelsestraat 17 in Heusden en bij de bibliotheken/uitpunten in de gemeente Heusden voor 2 Euro.

Aanmelden is niet nodig. Hermien gaat lopen met wie om 14.00 uur aanwezig is. De wandeling is 6 kilometer lang en duurt minimaal 1½ uur. De wens is om 16.00 uur terug te zijn bij Café de Ploeg.

Deelname aan de wandeling is gratis en op eigen risico.
Het dragen van stevige schoenen wordt aangeraden.

Oude Maasje

foto: Willemien Marti

DE ELSHOUTSE ZEEDIJK – STILTE NA DE STORM

Een eervolle uitnodiging

Begin juni kreeg ik een uitnodiging, ondertekend door burgemeester Willems namens het college, voor een bijeenkomst op 22 juni. De bedoeling was een korte, verkennende fietstocht over de Zeedijk te maken met aansluitend een ontbijtsessie om op symbolische wijze het startsein te geven voor het herstel van de Zeedijk. Ik citeer uit de tekst van de brief : “Op 21 februari 2011 vond in Geertruidenberg de conferentie rond de Zuiderwaterlinie plaats. De provincie Noord-Brabant heeft hiermee de start gegeven voor dit project. Ook de gemeente Heusden wil een bijdrage leveren aan het opknappen van de Zuiderwaterlinie. Wij doen dat door de komende jaren de Elshoutse Zeedijk te herstellen. De Elshoutse Zeedijk in onze gemeente maakt deel uit van de Zuiderwaterlinie maar is van ver voor het tot stand komen van de linie al aangelegd en daardoor extra waardevol. De provincie Noord-Brabant, Waterschap Aa en Maas, de Vereniging Natuurmonumenten en onze gemeente hebben een visie ontwikkeld voor cultuur-historisch behoud en versterking van de natuur- en recreatieve waarden van de Elshoutse Zeedijk binnen het Brabants landschap.”

Ik was heel blij te vernemen, dat ons gemeentebestuur een visie en een uitvoeringsprogramma heeft ontwikkeld voor behoud, bescherming en versterking van de cultuurhistorisch zeer waardevolle Zeedijk. Dat alles in samenhang met de omgeving met zijn landschappelijke en natuurlijke waarden. Ik heb dus met plezier aan deze eervolle uitnodiging gevolg gegeven.

Stilte na de storm

Eeuwenlang werd de Elshoutse Zeedijk geteisterd door stormvloed, overstromingen, dijkdoorbraken en inundaties. Tegenwoordig ligt de Zeedijk er rustig bij en vormt een prachtige fiets- en wandelroute door een wijds polderlandschap. Het contrast tussen de grillige dijk met zijn wielen en het streng rechtlijnige landschap met aan de Elshoutse kant het nog gedeeltelijk aanwezige slagenlandschap doet een hoge ouderdom vermoeden. Voor wie er oog voor heeft en over een beetje cultuurhistorische kennis beschikt, kan vanaf de Zeedijk de eeuwenoude geschiedenis van het gebied als het ware aflezen.

De oude Zeedijk tussen Drunen en Doeveren is zeer waarschijnlijk ontstaan door ophoging van de oeverwal van een reeds bestaand stroompje dat nog steeds aan de westzijde direct achter de verschillende daar gelegen wielen stroomt. Het staat op de kaart aangegeven als het Drunens Loopke. Men gaat ervan uit, dat dit waterloopje al meer dan duizend jaar geleden door een groot moerassig gebied richting het Oude Maasje stroomde. Dat zou dus betekenen, dat de dijk een nog oudere kern heeft dan de geschatte leeftijd van 600 jaar die velen aanhouden. Een kern die zelfs nog ouder is dan de 800 tot 1000 die anderen bevroeden. Het Drunens Loopke vormde eeuwenlang de grens tussen Baardwijk en Drunen/Elshout en vormt nu nog altijd de grens tussen de gemeente Waalwijk en de gemeente Heusden.

West-Brabant was in de vroege middeleeuwen bedekt met moerassen en venen en het nu Langstraatse gebied vormde de noordoostelijke uitloper ervan. De oeverwallen en stroomruggen van de Oude Maas die waren gevormd in de laatste ijstijd waren deels overgroeid geraakt met een veendek. Toen men omstreeks het jaar 1000 dit gebied begon te ontginnen, werden er vanaf de oeverwal van de Oude Maas noord-zuid georiënteerde sloten (het slagenlandschap) aangelegd voor de ontwatering. Een te ontginnen gebied werd allereerst begrensd door kaden (dijken): zijkaden en achterkaden om instroom van water uit het omliggende gebied te voorkomen. Deze ontginningsblokken werden vanaf de Maas telkens in zuidelijke richting opgeschoven tot men in de dertiende eeuw op de zandwal van de Langstraat stuitte, waarop de dorpen zich konden ontwikkelen.

Heel belangrijk waren destijds de grote dwarsdijken op de Oude Maas die een bepaald gebied moesten beschermen tegen het water van het nevenliggende gebied stroomopwaarts. De Zeedijk (afgeleid van “sidewinde” of “zijdwende” of “zijdijk”) moet zo’n dwarsdijk zijn geweest die later ook diende als zijkade van de veenontginning Elshout. Door deze stelselmatige ontginningen ontstond geleidelijk één groot poldergebied dat zich uitstreckte van Woudrichem tot Vlijmen in het oosten en van Zevenbergen tot Dordrecht in het westen: De Grote of Zuid-Hollandse Waard. Aan het einde van de veertiende eeuw raakte het onderhoud van de dijken in verval. Tijdens de grote Sint Elisabethsvloed in 1421 braken de dijken door en ging de Grote Waard ten onder. Er ontstond een soort binnenzee (de Biesbosch) die onder invloed van de getijden stond. Overal werd het veen losgeslagen en vormde zich kleiafzettingen. De Elshoutse Zeedijk die omstreeks 1450 werd versterkt, kreeg toen ook een zeeverende rol toebedeeld. De Zeedijk heeft vanaf 1766 ook een belangrijke rol gespeeld in het systeem van de Baardwijkse Overlaat.

Het overtollige water rondom 's-Hertogenbosch werd toen achter de Heidijk om via de Baardwijkse Overlaat afgevoerd naar de Oude Maas. Aan de zuidzijde is de Zeedijk aangesloten op de Overlaatlidijk.

In de 16^e eeuw tijdens de Tachtigjarige Oorlog beschermden de steden van Holland zich achter een gebied, dat ze onder water lieten lopen, de z.g. Oude Hollandse Waterlinie. De dijken werden doorgestoken, zodat het land onder water liep om de vijand te weren.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie

Later werd deze waterlinie verder ontwikkeld tot de "Nieuwe Hollandse Waterlinie". Deze waterlinie strekte zich uit van het IJsselmeer tot aan de Biesbosch. Een gebied van 85 km lang en 3 tot 5 km breed kon onder water worden gezet tot een diepte van ca. 30 tot 60 cm: te diep voor voetvolk en te ondiep voor vaartuigen. Op plaatsen waar wegen de linie doorkruisten, bouwde men schansen en forten. Deze unieke, historische verdedigingslinie heeft een grote historische waarde en dat heeft geleid tot aanmelding voor de Werelderfgoedlijst van Unesco (1995). Ook is het de bedoeling dat de Hollandse Waterlinie op de lijst van Rijksmonumenten wordt geplaatst. In 2005 is de Waterlinie aangewezen als Nationaal Landschap.

Het Zuiderfrontier of de Zuider Waterlinie (later ook wel de Noord-Brabantse Linie genoemd).

Deze militaire verdedigingslinie strekte zich uit van Berg op Zoom via Willemstad, Breda, Geertruidenberg, Heusden en 's-Hertogenbosch naar Grave en Nijmegen. Ook dit was een aaneenschakeling van vestingsteden, schansen, forten en vooral inundatiegebieden. Deze linie moest de Noordelijke Nederlanden beschermen tegen Spaanse en later Franse aanvallen. De vestingstad Heusden vormde ook een onderdeel van het Zuiderfrontier. Om de strategische betekenis van de vestingstad te bekrachtigen, werd de "Stelling van Heusden" opgericht, waarbij er rondom de vesting Heusden ook een uitgebreid stelsel van schansen, sluisjes, dijken en inundatievlakten ontstond. In oorlogstijden werd het gebied rondom Heusden onder water gezet. De Zeedijk speelde hierbij ook een rol. De dijk werd voorzien van sluizen om het water binnen de dijken te laten (de Genderensche Sluis, de Doeversche Sluis, de Dubbele Sluis, de Oud-Heusdense Sluis en de Drunense Sluis) en er werden ook twee schansen gebouwd (de Doeversche Schans en de Elshoutse Schans) om de doorgang over de Zeedijk te belemmeren.

De Stelling van de vestingstad Heusden in werking

In 1793 verklaarden de Fransen de oorlog aan Holland. Toen de Fransen ons land binnenvielen, werd het Zuiderfrontier in stelling gebracht. Ook het gebied rondom de vesting Heusden werd onder water gezet. Wat dat voor de omgeving betekende, beschrijft de toenmalige pastoor Beerenbroek uit Drunen in zijn dagboek: "Vóór het fort Doeveren was de dijk doorgestoken om de inundatie tot den Berg toe te bewerken."

Men had ook in de omgeving van Waspik een dijk of kaag doorgestoken, waardoor Baardwijk, Waalwijk, Capelle en Waspik niet alleen ten noorden, maar ook ten zuiden onder water gezet werden, zodat akkers, hoven en achterhuizen overstromden. Er was dus geen mogelijkheid om Heusden langs deze zijde te benaderen noch om de werken van Waspik of Den Berg te overmeesteren. Elshout was geïndeerd tot aan de pastorie, evenals de Scheet en de Wolfshoek. Om Heusden ongenaakbaar te maken langs Vlijmen, had men de Hedikse Dijk achter Haarsteeg doorgestoken op dezelfde plaats waar hij in het jaar 1740 was doorgebroken. Ten noorden waren de weilanden en ten zuiden geheel Haarsteeg met de Hoeven tot Onsenoord onder water, zodat die genoemde dijk, het hoofd boven de baren uitstekende, ongenaakbaar was voor het sterkste leger. Van september tot de overgave van Heusden poogden de Fransen dit gat te bemeesteren, doch vruchteloos, omdat ze noch batterijen konden opstellen langs de dijk wegens het water, noch op de dijk, omdat de dijk te smal was en omdat hij doorgroefd was met de wortels van de afgehakte bomen en omdat ze onder vuur lagen vanaf de Heusdense kant. De 2de Kerstavond echter om tien uur 's-avonds werd er driemaal op een trom geslagen en de Fransen trokken blijmoedig in de felste kou op naar de Maas om over het ijs over te steken.

Alle rivieren en waterwerken waren toen begaanbaar voor het leger en de artillerie door de langdurige vorst van 2 maanden. Het onneembare Heusden werd van alle kanten bestormd.”!

De ontwikkelingsvisie

Na afloop van de fietstocht kregen we een verkorte versie van de Ontwikkelingsvisie Elshoutse Zeedijk aangeboden. Hierin staat vermeld, dat de gemeente Heusden al een aantal jaren de wens koestert om de Elshoutse Zeedijk tussen Doeveren en Drunen te beschermen, te onderhouden en te ontwikkelen. Inderdaad, de afgelopen jaren heb ik namens de Natuur- en Milieuvereniging de ontwikkelingen aangaande de Zeedijk zo goed mogelijk gevolgd. Al in 2004 heeft het toenmalige gemeentebestuur opdracht gegeven aan Adviesbureau Cuijpers om een gebrekenplan op te stellen d.w.z. een rapportage te maken van de bouwtechnische staat van de waterwerken van de Zeedijk. De rapportage werd uitgevoerd door drs. Margreeth Bruijnesteijn en ing. Annemarie Dormans die bij het gereedkomen van het rapport in Elshout een informatieavond hebben gehouden, waarbij ik destijds ook aanwezig was. Het rapport heeft de titel: “ELSHOUTSE ZEEDIJK – STILTE NA DE STORM” meegekregen. Het is een buitengewoon interessant rapport vanuit een integrale benadering met een inspirerende toekomstvisie. In de huidige Ontwikkelingsvisie van de Zeedijk, in opdracht van het gemeentebestuur uitgewerkt door de Dienst Landelijk Gebied, vind ik deze visie gelukkig weer terug. Tijdens de ontbijtsessie (de broodjes uit het vuistje en de koffie en jus d’orange, aangeboden op de dijk, smaakten heerlijk) was er gelegenheid om met andere deelnemers te spreken. Wethouder Buis bevestigde mij, dat de huidige Ontwikkelingsvisie inderdaad berust op het rapport “Stilte na de storm”.

Ik zal proberen zo kort mogelijk aan te geven wat de Ontwikkelingsvisie inhoudt. Vooraf nog even dit. Het belangrijkste is, volgens mij, dat er nu een concrete ontwikkelingsvisie is en dat er een uitvoeringsprogramma op tafel ligt. Het gemeentebestuur wil, gezien de economische omstandigheden, zoals burgemeester Willems het zei, al op bescheiden wijze aan enkele restauraties beginnen. Maar... zei de burgemeester, een en ander moet integraal in groter verband worden aangepakt om voor subsidies in aanmerking te komen. Daarom wordt samengewerkt met een aantal partners en organisaties binnen het kader van het provinciale “project Zuiderwaterlinie”. Onze burgemeester was goed op dreef. ‘Reisleider’ René Bastiaanse die was uitgenodigd om ons op zijn bekende, grappige wijze het een en ander over de Zeedijk te vertellen, werd, wat mij betreft, overtroffen door burgemeester Willems die door zijn enthousiaste en humoristische uiteenzettingen voortreffelijk in staat was op bindende en inspirerend wijze op te komen voor ons aller Zeedijk.

De waterwerken in de Zeedijk

1. Genderensche Sluis 2. Doeverensche Schans en Doeverensche Sluis 3. Dubbele Sluis; 4. Oud-Heusdensche Sluis; 5. Sluisje van het Loopke buiten de dijk; 6. Elshoutse Schans aan de Zeedijk en Schans op de straatweg van Heusden naar Elshout 7. Drunensche Sluis

De sluizen en duikers in de Elshoutse Zeedijk zijn overblijfselen van het waterbeheersingssysteem dat eeuwenlang zijn werk heeft gedaan voor de polders van Genderen, Doeveren, Oud-Heusden, Elshout en Drunen. Ze zijn onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van de dijk en haar functie. Zowel voor het droog houden van de hooi- en weidegebieden ten behoeve van de omliggende dorpen als het inunderen ten behoeve van de verdediging van Holland zijn ze van groot belang geweest. Vooral de tot Rijksmonument verklaarde Genderensche Sluis, Doeverensche Sluis, Dubbele Sluis en Oud-Heusdensche Sluis zijn hierdoor cultuurhistorisch, historisch en wetenschappelijk boeiende elementen. Hoewel helaas geen Rijksmonument zijn de Sluis van het Loopke en de Drunensche Sluis vanwege hun plaats in het waterbeheersingssysteem en vanwege hun respectabele ouderdom eveneens waardevol.

1. Genderensche Sluis ligt iets ten noordwesten van Doeveren aan het daar nog bestaande Oude Maasje. Vanaf de aanleg van de Bergsche Maas die in 1904 gereed kwam, heeft deze sluis geen waterkundige functie meer. Dit sluisje was onderdeel van de Molenwetering vanuit Genderen, die op het Oude Maasje afwaterde.

2. Doeversche of Bovenlandsche Sluis. Deze sluis was onderdeel van de Schans op Doeveren. Later ook wel Fort Doeveren genoemd. Alleen een in het groen verstopte aarden wal en de vorm van een fruitgaard aan de oostzijde van de dijk nabij de Doeversche Sluis herinneren nog aan de schans. De Bovenlandsche Sluis had zowel een inunderende, uitwaterende als waterkerende functie.

3. Dubbele Sluis: enkele honderden meters verder op de dijk bevindt zich een sluis met twee kokers. Zij staat niet aangegeven op oude kadastrale papieren in tegenstelling tot de Bovenlandsche sluis en de Oud-Heusdense Sluis vijftien meter verderop. Vermoedelijk is deze sluis met de vernieuwingscampagne van de andere sluizen in de tweede helft van de negentiende eeuw opgebouwd. Ook deze sluis had een uitwaterende en waterkerende functie. De sluis voerde het verzamelde water van de polder buitendijks af op het Loopke.

4. Oud-Heusdense Sluis. Ook deze sluis voerde vroeger het water uit de polder van Oud-Heusden af in het Loopke. Op de kadastrale kaart van 1840 zien we duidelijk hoe het water van de Wijde Wetering (de huidige Kooilaan!) richting de dijk wordt gevoerd en door de Sluisvliet langs de Zeedijk via de Oud-Heusdense Sluis en het Loopke werd afgewaterd in het Oude Maasje.

5. Sluisje van het Loopke. Dit buitendijks gelegen sluisje ligt ter hoogte van de Oud-Heusdense Sluis aan het Loopke. Via een draaiwielconstructie boven op het sluisje kan met een houten schuif de afwatering van het Loopke zelf in het Oude Maasje worden geregeld.

6. Het Werk achter de Elshoutse Zeedijk. Halverwege de Zeedijk ligt een eenvoudig woonhuis, gebouwd in het begin van de jaren zestig. Het is opgetrokken uit baksteen en voorzien van een zadeldak. Dit pand is opgetrokken op de plaats waar tot het begin van de twintigste eeuw een fort ter verdediging van de acces (toegang) van de Zeedijk stond. Alleen een gedeelte van de gracht is nog steeds aanwezig. Dit water wordt ook wel het Fort genoemd.

7. Drunense Sluis is gelegen op zeventig meter voorbij de kruising van de Zeedijk met de Kapelstraat/Kampgraafweg. Deze sluis is onderdeel geweest van de waterhuishouding ten zuiden van Elshout. Het peilsteentje suggereert echter dat deze sluis ook van militaire betekenis is geweest.

Dan zijn er nog enkele moderne duikers en overloopjes die zijn aangelegd in de tweede helft van de twintigste eeuw toen de waterhuishouding van het gebied werd gewijzigd door de ruilverkaveling.

De belangrijkste onderdelen van de toekomstvisie

A. Alle waterwerken langs de dijk dienen vanaf de dijk meer herkenbaar en beleefbaar te worden gemaakt. Hiertoe wordt er bij alle waterwerken een hekwerk geplaatst ter markering en verbijzondering van de plek en als doorvalbeveiliging.

B. Alle sluizen dienen te worden hersteld: metselwerk herstellen, voegwerk vervangen, sluisdeuren in oude staat terugbrengen; betonnen en natuurstenen stijlen herstellen en dat soort zaken.

C. Herinrichting van de waterhuishouding. De komende jaren wordt getracht grotere delen van het gebied aan te kopen en deze met het natuurgebied: de Zeedijk, de Hooibroeken en Pax los te koppelen van het omliggende watersysteem dat is afgestemd op landbouwbelangen. Voor verdere informatie hierover verwijs ik naar het artikel van Fons Mandigers in de vorige “Natuurlijk” van juni 2011.

D. Beplantingsplan. Op een beperkt aantal plaatsen langs de dijk zullen doelgericht een aantal bomen worden aangeplant om de ruimtelijke beleving vanaf de dijk nog sterker te maken.

E. Doeverensche Schans. Aan de noordzijde dient de verlande waterpartij – de gracht – rondom de voormalige schans te worden open gegraven, waarbij een deel van de wal van de schans weer geaccentueerd kan worden. Gezien de waarde van het huidige boomgaardje gaat het hierbij niet om een letterlijke reconstructie van de schans, maar veeleer om het markeren van een bijzondere plek in het landschap, gekoppeld aan de (verdediging van) Doeverensche Schans.

De goed onderhouden boomgaard die op zichzelf een waarde aan de plek toevoegt, zou met deze strategie behouden en in particulier eigendom kunnen blijven. Wel is afstemming nodig met de eigenaar. De sluis dient voor een roeiboot passeerbaar te zijn. Ten behoeve van recreatieve mogelijkheden wordt een trap en steiger/vlonder aangelegd aan de zuidzijde met zicht op de sluisdeuren. Aan de zuidzijde van de dijk liggen er kansen om de voormalige schans hier te reconstrueren,

zodat begrijpelijk wordt hoe de schans heeft gefunctioneerd als verdediging van dit acces. Voorstel is om binnen dit gedeelte nieuwe bebouwing toe te staan als echo van het bomvrije gebouw dat hier heeft gestaan. Dit gebouw biedt kansen om aan de Elshoutse Zeedijk een horeca gelegenheid te koppelen als natuurlijk punt van informatievoorziening over de cultuurhistorie van deze bijzondere plek. Aangezien er met de uitvoer van dit zuidelijke gedeelte een structurele aankoop van grond of particulier initiatief is gemoeid, is dit planonderdeel voor de lange termijn.

F. Werk achter de Elshoutse Zeedijk. Van de omringende gracht is alleen nog een zeer klein deel aanwezig rondom het hier aanwezige woonhuis. Het voorstel is om deze gracht in zijn oorspronkelijke vorm opnieuw uit te graven, waarbij de huidige bebouwing intact kan blijven. Het terugbrengen van de waterpartij als herinnering aan het hier gelegen werk, maakt het tevens mogelijk om een verband te leggen met de ecologische verbindingszone die langs de Koningsvliet is gedacht.

Bovendien kan hier tussen de Hooibroeksesteeg en de Zeedijk een fietsverbinding worden aangelegd. Op de aansluiting van de Hooibroeksesteeg en de Heusdenseweg lag vroeger ook een schans (Werk op de straatweg van Heusden naar Elshout). Ook hier is nog een klein deel van de gracht in het terrein zichtbaar gebleven. Voorstel is een reconstructie van de verkeersaansluiting en een herstel van de gracht en op beperkte schaal van de omwalling.

G. Autoluw maken van de Zeedijk ten noorden van de Kapelstraat en het gedeelte tussen de Kapelstraat en de Eindstraat.

H. Het Drunens Loopke dient in de toekomst te worden afgekoppeld van het landbouwkundige afwateringssysteem. De gedempte stukken dienen weer te worden opengemaakt om vanuit het zuiden gevoed te worden met schoon (kwel)water en als ecologische verbindingszone opgenomen te worden in het grotere, ecologische geheel, zoals door Fons Mandigers beschreven.

I. De toekomstvisie Zeedijk in relatie tot Gebiedsvisie A59 (Maasroute). De Provincie Noord-Brabant, de gemeenten 's-Hertogenbosch, Heusden en Waalwijk, het Waterschap Aa en Maas, de Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en ZLTO hebben ook een visie opgesteld voor de ontwikkeling van het gebied tussen 's-Hertogenbosch en Waalwijk tot 2030. De Rijksweg A 59 speelt hierbij een centrale rol. De positie en de betekenis van de Elshoutse Zeedijk is hierbij nog onvoldoende uit de verf gekomen. De keuze voor een volwaardige op- en afritconstructie aan de westzijde van Drunen conflicteert met de belangen van natuur, recreatie en cultuurhistorie.

Vriendelijke groet,
Cees van der Meijden

Foto's Annie van Bokhoven

Mooiste boerderij van Brabant

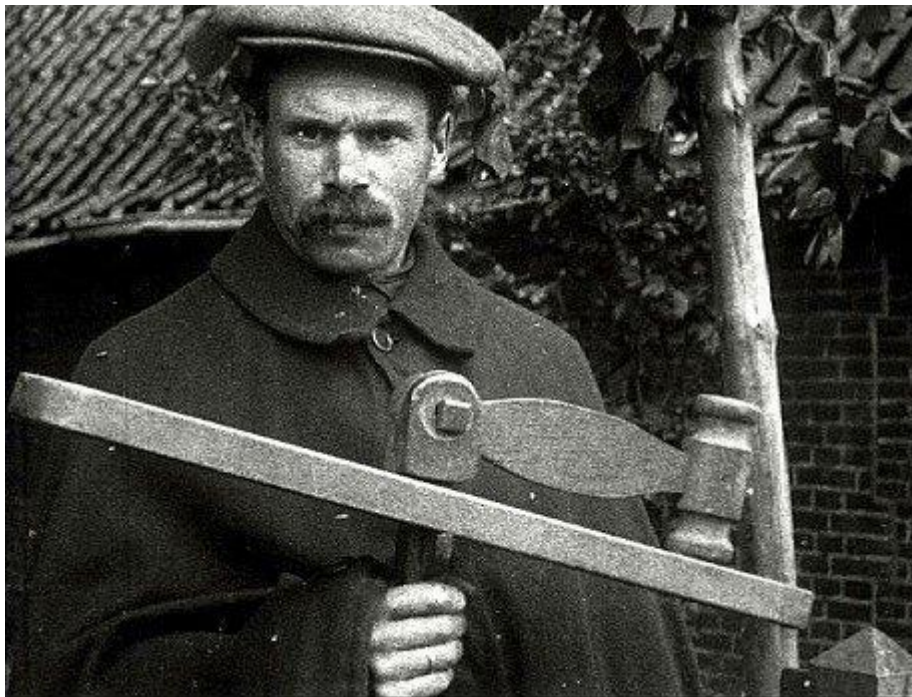
De vereniging feliciteert de bewoners van de mooiste boerderij van Brabant 2011!!

Foto's Willemien Marti

Zeg, ken jij de Klepperman?

Hij komt in Heemtuin De Meulenwerf in de herfstvakantie!

De Klepperman van Heusden was nachtwaker, brandwacht en stadsomroeper van de vesting. Ben jij tussen 3 en 8 jaar en kom je hem helpen?

**Op woensdag 26 oktober en zondag 30 oktober kun je hem samen met je ouders ontmoeten tussen 13.00 en 16.00 uur in de Heemtuin
Tot dan!**

DE KLEPPERMAN KOMT

Natuureducatie in de Heusdense Heemtuin.

Tijdens de komende herfstvakantie zijn er twee bijzondere middagen voor kinderen in de heemtuin.

De Heusdense klepperman, die in vroegere tijden in het vestingstadje als stadsomroeper met zijn klepper (ratel) de ronde deed, komt terug!

Hij helpt kinderen (en ouders) tijdens hun speurtocht vol verrassingen in de heemtuin. Het worden middagen van spel en natuurbeleving met tal van interessante en ook gekke opdrachtjes.

Zin?en ben je tussen 3 en 8 jaar oud...

Kom dan op woensdag 26 en op zondag 30 oktober ('s middags tussen 1 en 4 uur) met je (groot) ouders naar Heemtuin de Meulenwerf aan de Molenstraat in Heusden.

NACHT VAN DE NACHT

De Nacht van de Nacht komt er weer aan: 29 oktober

De toenemende aanwezigheid van kunstlicht veroorzaakt serieuze overlast bij mens en dier. Licht kan verblinden en het verrichten van nachtelijke activiteiten verstoren. Het is vervelend voor wie in de avond van de sterrenhemel wil genieten. Licht verstoort bovendien niet zelden het bioritme van dieren en lichtbarrières versnipperen hun leefgebied. Het besef dat lichthinder een probleem is dat krachtig moet worden aangepakt, krijgt ook in ons land steeds nadrukkelijker vorm.

De Nacht van de Nacht 2010 was een groot succes. Kwam het door het droge heldere weer met een prachtige sterrenhemel? Feit is dat de 6e Nacht van de Nacht, opnieuw een record is gevestigd. Meer dan 25 duizend mensen, waaronder veel kinderen, namen deel aan zo'n 300 'duistere' evenementen, verspreid over alle provincies. Ze hebben genoten van een heldere sterrenhemel, mede omdat 130 gemeenten en meer dan honderd bedrijven samen duizenden lampen doofden.

De Natuur- en Milieuvereniging organiseerde een wandeling in het donker. Ruim 50 enthousiaste deelnemers genoten van deze tocht onder leiding van Peter van der Velden en Paul Kreijger.

Ook dit jaar is er een Nacht van de Nacht wandeling. Een lekker-doorlopen- tocht met ruimte om te genieten van de stilte, de donkerte en hopelijk de sterrenhemel.

datum : zaterdagavond 29 oktober
startpunt : café de Klinkert, de Klinkert 1, zijweg van de Duinweg, in Drunen
tijdsduur : van 21.00 uur tot ongeveer 23.00 uur
gids : Peter van der Velden
iedereen - ook niet leden - is van harte welkom. Deelname is gratis.

Bien cuidado

Al sinds mensenheugenis gaan we met tussenpozen naar het appartement van mijn zus en zwager in Spanje, aan de kust, iets onder Tarragona. We hebben in de loop der jaren het kleine dorpje zien veranderen van een pittoresk typisch Spaans badplaatsje met nauwelijks voorzieningen tot een moderne, kleine versie van Salou. In dat badplaatsje liggen vele bijzondere herinneringen, die naar mate de jaren vorderden wel anders van aard werden. Maar één van de dingen die we ons van vroeger herinneren, zijn de vuilniswagens die 's avonds laat of midden in de nacht in het straatje verschenen om al het afval op te laden. In 'ons' straatje stond een kleine afvalbak, waarin de Spanjaarden en de toeristen hun afval deponeerden en wat er niet in paste gewoon ernaast zette. Dat varieerde van oude matrassen, tafels, stoelen, kapotte parasols en ander afgedankte huisraad. Mijn ex-schoonzoon heeft er nog eens een salontafeltje met granieten blad uitgevist, in de auto geladen en mee naar Vlijmen genomen. Een goedbedoelde vorm van afvalscheiding. Toen mijn echtgenoot en ik drie jaar geleden in de zomer het badplaatsje weer eens aandeden, zagen we dat het scheiden van afval al voorzichtig zijn intrede had gedaan, maar wat mijn dochter en ik deze zomer aantreffen, was werkelijk het toppunt van afvalscheiding en klantvriendelijkheid. Iedere straat in het badplaatsje heeft momenteel een eigen kleine milieustraat, met containers voor papier, glas, plastic, organisch materiaal en restafval. En iedere avond en nacht rijden als vanouds de ophaalwagens, met dit verschil dat het nu om supermoderne vrachtwagens gaat, voorzien van hijskranen. En bijna iedere dag verschijnen als vanouds medewerkers van de gemeentelijke afvalstoffendienst in het straatje om boombladeren, papiertjes, sigarettenpeuken, hondendrollen etc. bijeen te vegen en in hun karretje te deponeren. Het mag wat kosten en het straatbeeld ziet er dan ook 'bien cuidado' uit.

Terug in Vlijmen van de moeder-dochtervakantie in het badplaatsje las ik over de plannen van de gemeente Heusden om de kosten voor het legen van de container voor restafval flink te verhogen en het legen van de groencontainer fiks te verlagen. Het eerste wat mij te binnenschoot was en is de vrees dat 'onverlaten' hun restafval nu gaan deponeren in de groene container en die vrolijk aan de straat zetten voor 1 eurootje. Is deze maatregel wel verstandig? Het afvalprofiel van de gemiddelde Heusdenaar moet toch bekend zijn bij de gemeente. Nu lijkt het louter een kosten-baten verhaal. Ik mis de klantvriendelijkheid van de gemeente en goede service. Of is het heimwee naar de oude duobak die (twee-)wekelijks geleegd werd?

RC Schalken

LANDELIJKE NATUURWERKDAG 2011

Eens per jaar wordt er door heel Nederland op vele plaatsen een landelijke natuurwerkdag georganiseerd.

Dit jaar vindt de dag plaats op **zaterdag 5 november**.

Ook wij doen dit jaar weer mee. Wij gaan deze dag verder met het dunnen van het bos op de taluds van het Afwateringskanaal.

Speciale kennis is niet vereist, het werk bestaat vooral uit takken op rillen leggen. Op grote stapels die dan door allerlei dieren gebruikt kunnen worden om te schuilen of hun nest in te maken.

Het Waterschap zorgt halverwege voor koffie met iets erbij en wij zorgen om 12.30 voor een kop soep.

We verzamelen om 9.00 bij ons Natuurpark aan de Kanaalweg en om 13.00 sluiten we de dag af.

Dus steek de handen eens uit de mouwen en doe mee!

Meld je aan op de site www.natuurwerkdag.nl, wij staan onder brabant onder Baardwijkse Overlaat.

FOTOWERKGROEP

De drie dames van de fotowerkgroep!

Annie, Willemien en Anja hebben de laatste maanden hard gewerkt om hun foto's op de site te krijgen.
Kijk op www.natuurenmilieuheusden.nl/gallery of zoek via de beginpagina van onze eigen website.

Geniet ervan!

LEZING DUURZAAMHEID EN DE MONDIALE VOETAFDRUK

Jan Juffermans, voormalig beleidsmedewerker van De Kleine Aarde in Boxtel, is de gastspreker.

Locatie : Het Patronaat, Nieuwkuijksestraat 106 in Nieuwkuijk
Datum : donderdag 29 september
Aanvang : 19.30 uur

De toegang is gratis, vooraf opgeven is niet nodig.

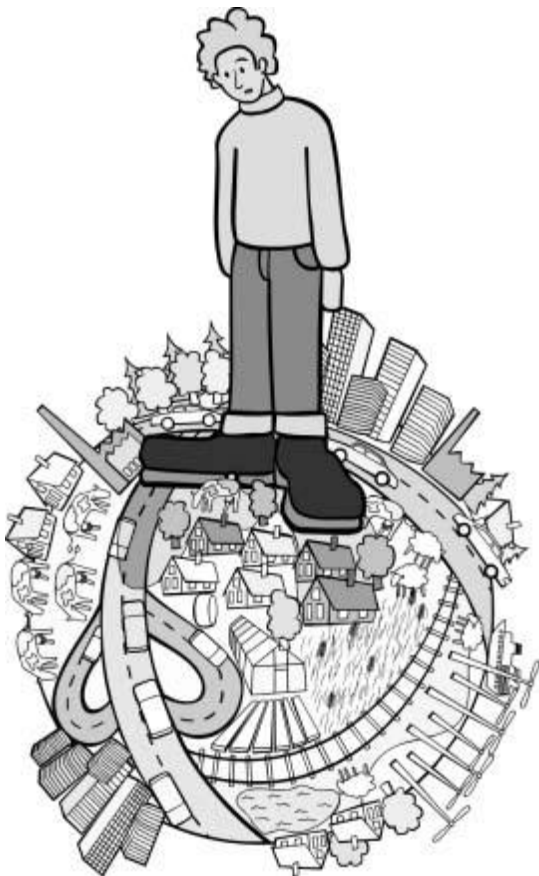
De inleiding van Jan Juffermans zal vooral bestaan uit de uitleg van de Mondiale Voetafdruk. In het vervolg van de avond zal door het stellen van vragen en discussie aan de orde komen wat wij zelf kunnen doen om onze Voetafdruk te verkleinen.

Op dit moment heeft elke wereldburger een leefruimte van 1.8 hectare beschikbaar. Dit is de ruimte van ongeveer drie voetbalvelden. Met onze huidige manier van leven gebruiken we echter in Nederland gemiddeld 6.2 hectare per persoon. Dat kan zo niet oneindig doorgaan. Het is geen duurzame manier van leven. De eerste gevolgen zien we onder andere in klimaatverandering door de hoge CO₂-uitstoot, afname van de biodiversiteit, overbevissing, grondstoffen die opraken, een tekort aan landbouwgronden, et cetera.

De **Mondiale Voetafdruk** is een methode om uit te rekenen hoe groot de leefruimte is die iemand nodig heeft. Onze manier van leven wordt daarbij omgerekend naar hectares leefruimte die daarvoor nodig zijn. De mate waarin we met name ruimte, grondstoffen en energie gebruiken, bepaalt de grootte van onze Voetafdruk.

Als wij eenmaal weten welke onderdelen die benodigde leefruimte bepalen, kunnen we ook gaan werken aan het verminderen van onze Voetafdruk. De Voetafdruk kan berekend worden per persoon of per gezin. Maar ook voor gemeentes of bedrijven kan de voetafdruk worden berekend.

Zie voor meer informatie: www.voetafdruk.eu

OLIEVERBRUIK EN VERVOER

West- Europa is in belangrijke mate afhankelijk van de import van olie. Een van de sectoren die zeer afhankelijk zijn van olie is transport. Vrijwel alle vervoermiddelen over de weg hebben een verbrandingsmotor die een olieproduct nodig heeft. Het is zinvol om het gebruik van olie te beperken, om de afhankelijkheid van olie te minimaliseren. De wereldolieproductie is heen over de top van de mogelijke winning. Er komt steeds minder olie beschikbaar.

Enkele mogelijkheden om minder olie voor transport te gebruiken zijn:

Ga voor korte afstanden lopen of gebruik de fiets. Voor grotere afstanden kan de fiets met elektrische trapondersteuning een mogelijkheid zijn. Een andere keus is de elektrische scooter. Gebruik de fiets mogelijk ook voor natransport. Kies bijvoorbeeld voor de OV-fiets. Zie www.ov-fiets.nl

Gebruik voor de grotere afstanden het openbaar vervoer. Op de internetsite www.9292ov.nl kunt u zien wat het openbaar vervoer u voor een bepaalde reis te bieden heeft. De gemeente Heusden wordt aangedaan door verscheidene buslijnen richting Den Bosch en richting Waalwijk, Tilburg Heusden en Andel. Als het gangbare openbaar vervoer geen redelijke reismogelijkheid biedt, kunt u wellicht gebruik maken van de deeltaxi. U kunt een deeltaxi reserveren via het telefoonnummer 0900-8734682. Een andere mogelijkheid is om gebruik te maken van een deelauto. Zie onder andere www.greenwheels.nl en www.wheels4all.nl .

Ten slotte kunt u in een aantal plaatsen gebruik maken van de Treintaxi, kosten €4,40 per rit. Zie www.ns.nl/treintaxi

Het alternatief dat de strippenkaart heeft vervangen is de ov-chipkaart. Zie www.ov-chipkaart.nl Op deze site kunt u ook zien waar zich de oplaadpunten in de gemeente Heusden bevinden.

Als u op werkdagen na 9.00 uur of op zaterdag of zondag reist, kunt u voor € 3,00 een dalurendagkaart bij de buschauffeur kopen. Zie www.goedbezigbus.nl . De dalurendagkaart is goedkoper als u op één dag meer dan acht strippen van de strippenkaart nodig heeft.

Carpoolen: Als het openbaar vervoer voor u geen redelijke reismogelijkheid biedt in woon-werkverkeer kunt u wellicht in één auto samenreizen met een collega of mogelijk met een persoon die een werkplek bij u in de buurt heeft, bijvoorbeeld op hetzelfde industrieterrein.

In uw bedrijf of organisatie kunt u voorstellen (ideeënbus) om als bedrijf of organisatie abonnee te zijn bij de OV-fiets en een deelautobedrijf. Deze vervoermiddelen zijn veel goedkoper dan een leaseauto en er zijn minder parkeerplaatsen nodig.

Vakantievervoer en – verblijf: Voor reizen in de vakanties geldt dat lopen en het gebruik van de fiets en de touringcar geen of weinig aardoliegebruik met zich mee brengen. Ook reizen per boot leidt tot een matige belasting van het milieu. Reizen per trein leidt tot een grotere milieubelasting. De hoge snelheidstrein leidt tot een grotere milieubelasting dan een gewone sneltrein.

Het aardoliegebruik wordt hoger als u met een auto reist. Reizen per vliegtuig leidt tot het grootste aardoliegebruik en de grootste milieubelasting.

Wie wil fietsen op een grotere afstand van Nederland kan gebruik maken van een fietsbus. Zie www.fietsvervoer.nl en www.bike-and-bus.de . Naar Zuid-Europa kunt u de fiets laten transporteren door het vervoersbedrijf Soetens Transport. Zie www.fiets-vervoer.nl De fiets kan ook in de trein worden meegenomen naar het buitenland. Zie www.rover.nl/buitenlandservice en het artikel in het tijdschrift De Reiziger van juli 2011. In een aantal grotere buitenlandse steden kan gemakkelijk een fiets worden gehuurd, naar analogie van de OV-fiets. Informeer ter plaatse. Wie het energiegebruik tijdens de vakanties verder wil beperken kan het beste kamperen of kiezen voor comfortabele maar niet luxe overnachtingsmogelijkheden. Voor Nederland en het nabije buitenland kunnen de adressen van vrienden op de fiets een aantrekkelijk zijn. Zie www.vriendenopdefiets.nl . Een andere mogelijkheid vormt verblijven in Natuurvriendenhuis of een Stayoke, de moderne naam voor een jeugdherberg. Zie www.natuurvriendenhuizen.nl en www.stayoke.nl

GOEDE REIS!

1. Erfbeplanting in de gemeente Heusden

Het camoufleren van grootschalige bebouwing in het buitengebied door erfbeplanting of houtwallen is van groot belang voor de kwaliteit van ons landschap. Ook onze gemeente zegt dit belangrijk te vinden:

- de nota “Erfbeplanting” van onze vereniging kreeg er een warm onthaal.
- in de recente gemeentelijke Ontwikkelingsvisie Buitengebied staat veelvuldig dat het gemeentelijk beleid is:
goede landschappelijke inpassing van (nieuwe) bebouwing.

De dagelijkse praktijk blijkt helaas weerbarstiger:

- voorbeeld 1 :
De enorme nieuwe kas aan de Tuinbouwweg 1 wordt naar onze mening helemaal niet ingepast in het landschap, tenzij je de cederbeplanting (’n soort klimop) die aangepland wordt op het bijbehorende waterbassin (waar de kas erg hoog boven uit torent) voldoende zou vinden.
- voorbeeld 2 :
Onze gemeente dreigt ’n enorme kans (de enige echte mogelijkheid eigenlijk) om haar erfbeplantingsbeleid goed te implementeren in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied domweg te laten liggen!
In het nieuwe bestemmingplan zou moeten worden opgenomen dat de bouwvlakken niet groter zijn dan de huidige feitelijke bebouwing (“bouwblokken op maat”) in combinatie met de regel in het bestemmingsplan zelf dat (nieuwe) bebouwing door camouflage goed moet worden ingepast in het landschap.
Op deze wijze is het degelijk en effectief te regelen dat nieuwe bebouwing werkelijk wordt ingepast in het landschap.
Op ’n te bebouwen erf moet ruimte worden vrijgemaakt voor de erfbeplanting. Zo’n regeling past in de visie die is verwoord in Ontwikkelingsvisie buitengebied van de gemeente en is in de lijn van de Verordening Ruimte van de provincie.
Als je denkt dit wel te kunnen regelen bij de bouwvergunning, regel je je uitgangspunt niet op de geëigende plaats en ben je niet zo effectief -en dus niet goed- bezig.

2. De uilen in Herpt en het Ontwerp Bestemmingsplan Herpt:

In de kern Herpt mag binnenkort weer gebouwd gaan worden. Een nieuw bestemmingsplan is daarvoor in de maak.

Daarbij wordt er zorgvuldig op gelet dat het landelijke karakter van het dorp gehandhaafd blijft. Gedacht wordt dan aan:

- openheid en doorkijkjes,
- het behoud en herstel van het Oude Maasje
- de wijze van bebouwing (architectonisch)
- en daarnaast ook aan de flora en fauna!

En wat blijkt nu:

op het terrein aan de Hoofdstraat 17a, waar 11 woningen zijn gepland, ligt nu een mooie paardenwei, waar de kerkuil en de steenuil heel graag fourageren.

Die uilen zijn beschermde soorten, die je niet zomaar mag verdrijven.

In het nieuwe bestemmingsplan staat hierover niets (en dat is ook lastig). In het bij de bestemmingsplanprocedure gevoegde rapport van bureau B.T.L. staat dat het verlies van dit fourageergebied in de directe omgeving gecompenseerd moet worden. Maar hoe doe je dat?

De gemeente is naarstig op zoek naar een oplossing van dit probleem.

Een oplossing zou kunnen zijn om te proberen het deskundigenrapport onderuit te laten halen door een nieuw rapport van weer andere deskundigen.

Bij navraag bleek dat de gemeente die kant niet wil opgaan.

Zij is op zoek naar een goede oplossing....want er wonen toch heel bijzondere beestjes in Herpt, die daar hun plaatsje moeten kunnen houden !

Wij zijn blij met deze werkwijze van de gemeente en hopen op een goed resultaat.

R.O.commissie.

steenuil

BIJZONDERE WAARNEMINGEN

In het vrije veld word je telkens weer verrast door bijzondere waarnemingen. Dan is het weer een niet alledaagse vogel, dan weer een vrij zeldzame plant, of een bijzonder insect.

En dat maakt het juist zo boeiend.

Bij de inventarisatie-ronde van de plantenwerkgroep bij het Haarsteegse Wiel op 13 augustus j.l. troffen we op een plant van de Bereklaauw 4 exemplaren van een fraai getekende sluipwesp.

Er staan massa's exemplaren van de Bereklaauw rond het wiel, maar alleen aan de noordzijde vonden we deze kleine groep wespen.

Het bleken exemplaren te zijn van de *Ichneumon bucculentus* (geen Nederlandse naam bekend), een vrij forse sluipwesp met een opvallende witte stip op het borststuk, een roodachtig achterlijf en lange voelsprieten.

Sluipwespen hebben in de evolutie wel een heel bijzondere voortplantings-methode ontwikkeld. De vrouwtjes zoeken een "gastheer" (rups, pop, spin) en leggen met hun legboor een eitje door de huid. Daaruit ontwikkelt zich een larfje, dat de "gastheer" geleidelijk van binnen uit opeet. Daarbij worden de vitale delen zo lang mogelijk gespaard, zodat de "gastheer" in leven blijft. Pas als de larve volgroeid is worden ook de vitale delen aangetast.

De "gastheer" sterft, en de larve verpopt tot een zijdeachtige cocon, waaruit dan later weer een nieuwe sluipwesp komt. En dan kan de cyclus zich weer herhalen.

De verschillende soorten sluipwespen richten zich ook op zeer specifieke "gastheren". Veel soorten gebruiken bepaalde rupsen of poppen. Weer andere richten zich op kever-larven of spinnen. De soort die we bij het Haarsteegse wiel zagen richt zich, voor zover bekend, op de poppen van de Bonte Grasuil, een kleine nachtvlinder die in Nederland algemeen voorkomt.

Het aantal soorten sluipwespen is enorm. Alleen al de superfamilie Ichneumonoidea, waartoe de Haarsteegse soort behoort, wordt voor Nederland en België geschat op meer dan 2000 soorten, elk met weer speciale methoden en "gastheren".

Sluipwespen worden in de land- en tuinbouw regelmatig ingezet voor de bestrijding van insectenplagen. In de groenten- en fruitteelt maakt de chemische insectenbestrijding steeds meer plaats voor biologische gewasbescherming, waarbij selecteerde soorten sluipwespen worden ingezet.

Er is over de Nederlandse insecten al veel bekend, maar dat op dit gebied nog heel wat onderzoek nodig is spreekt voor zich.

Piet de Bont

Foto Piet de Bont

WARMTE POMP

Energiebesparing met een voorgeschakelde warmtepomp buitenlucht >c.v.-water

Een huis kan goed worden verwarmd met een verwarmingsketel met hoog rendement. Wie een nog hoger rendement wil, kan een warmtepomp buitenlucht >c.v.-water laten voorschakelen. Deze warmtepomp onttrekt energie aan de buitenlucht en verwarmt met deze energie het water van de centrale verwarming. De pomp geeft energiebesparing vooral in het voor- en najaar.

Als het buiten vriest, levert de pomp geen bijdrage aan de verwarming. Dan is alleen de verwarmingsketel in werking. Deze voorgeschakelde warmtepomp zorgt voor een aardgasbesparing van ongeveer 25 procent. De pomp zorgt voor een extra elektriciteitsgebruik van ongeveer 250 kilowattuur per jaar.

De investering bedraagt ongeveer € 3300,00. Op basis van de regeling duurzame warmte kan mogelijk € 2000,00 subsidie worden verkregen, mits de subsidie wordt aangevraagd voor eind oktober 2011.

Enige haast is dus geboden!

Zie www.milieucentraal.nl .

Bij een aardgasgebruik van 1800 kubieke meter aardgas per jaar, bedraagt de terugverdientijd iets meer dan vijf jaar.

Zie voor meer informatie www.techneco.nl/elga . Op deze site staat ook een aanvraagformulier voor een offerte. Het geheel kan worden besteld met pompen met A-label om het elektriciteitsgebruik te minimaliseren.

EEN FLEXITARIËR

De stichting Natuur en Milieu organiseert het flexitariër-project.

Als flexitariër eet je één of meerdere dagen per week geen vlees. Bij voorkeur eet je op die dagen plantaardige alternatieven.

Doel van dit project is de consumptie van vlees te minimaliseren. De consumptie van een kilogram rundvlees zorgt voor een uitstoot van kooldioxide die even groot is als de uitstoot van 169 autokilometers rijden.

In Nederland eten we zeventig procent meer dierlijk vet dan goed voor ons is.

Wereldwijd draagt de veehouderij voor dertig procent bij aan het verlies van dieren- en plantensoorten.

Ook is het beter voor je gezondheid: minder kans op hart- en vaatziektes en diabetes door overgewicht.

Redenen die van belang kunnen zijn om minder vlees te eten en vaker te kiezen voor duurzame plantaardige alternatieven.

In de supermarkten zijn redelijk wat vleesvervangers verkrijgbaar onder andere van de merken Alpro Soya, GoodBite, Qorn, Tivall, Valess en Vivera. De Albert Heijn en Jumbo bieden ook vleesvervangers met ekokeurmerk aan.

Kijk op www.ikbenflexitariër.nl voor meer informatie over de voordelen van minder vlees eten, een overzicht van 400 in Nederland verkrijgbare vleesvervangers en lekkere recepten .

Ook staat er de flextest om uit te zoeken hoe “flex” jij bent!

NATUUR & MILIEU

INTERVIEW

Tekst: RC Schalken

De drie P's van Margo Mulder

Wethouder Margo Mulder (PvdA) heeft natuur en milieu in haar portefeuille, een goede reden om eens nader met haar kennis te maken. “Dit interview is voor Natuurlijk? Oh, ik geloof ik dat ik geen lid ben van de natuur- en milieuvereniging. Ik krijg wel dat blauwe boekje toegestuurd”, zegt ze enigszins verontschuldigend en belooft zo snel mogelijk deze omissie recht te zetten.

Margo Mulder (1969) werd geboren in Hendrik-Ido-Ambacht. Ze kwam 11 jaar geleden in Vlijmen wonen. “Daarvoor heb ik drie jaar in Oudheusden gewoond en die kern behoort nu ook tot mijn portefeuille. Normaal kunnen kernen niet apart onder een wethouder vallen, maar in dit geval is het een voordeel dat ik er gewoond heb. We zijn er bezig met een sociaal programma, zodat Oudheusden de aandacht krijgt die het verdient en nodig heeft.”

Foto: Ad van Kessel

Beleving van de dijken

Terug naar de natuur, het milieu en het beleid dat door het vorige college is ingezet. “We hebben de maatregelen op het gebied van chemievrije onkruidbestrijding voortgezet. Daar zijn we heel strikt in, maar je loopt daardoor ook tegen dilemma’s aan, zoals bij de plannen voor herinrichting van de Heidijk. Daar moet de Vogelkers verwijderd worden en sommige uitvoerende instanties kiezen voor gebruik van het bestrijdingsmiddel Round-Up. Maar de chemievrije onkruidbestrijding geldt ook voor de Heidijk en dat leidt tot de discussie hoe het dan wel moet. Het is ook lastig om met machines op het talud van de dijk te werken.” Volgens Margo Mulder zoekt men op dit moment nog naar een goed, milieuvriendelijk alternatief. Naar aanleiding van mijn opmerking dat nog niet iedereen er gerust op is dat er geen kaalslag plaatsvindt op de Heidijk, zegt ze: “Dat woord kaalslag heeft het college nooit gebruikt! We hebben in speciale bijeenkomsten kunnen uitleggen wat de bedoeling is en het beeld is nu gelukkig genuanceerder geworden.” Ter verduidelijking: “Om de biodiversiteit van de Heidijk te bevorderen zijn er stukjes die anders ingericht worden, op de zuidhelling door wat bomen en struiken te kappen en op de noordhelling door het verwijderen van de Vogelkers. De beleving van de dijk moet veel beter worden, je ziet het dijklichaam nu niet. Er worden zichtlijnen gecreëerd naar bijvoorbeeld de Nieuwkuijkse Wiel, zodat je die ziet te liggen. In Drunen is de Heidijk al min of meer op die manier ingericht. Je kunt de Heidijk ook vlindervriendelijker maken door betere lichtinval en andere beplanting.”

De angst dat mountainbikers de stukken open dijk mogelijk als crossdijk gaan gebruiken, neemt ze weg met de opmerking: “Het is niet zo dat hele stukken bomen- en struikenvrij zijn. Er komt op het talud een gelaagdheid in beplanting.” Met eventuele overlast door vandalisme wordt volgens de wethouder rekening gehouden in het inrichtingsplan, onder andere bij de plaatsing van bankjes en informatieborden. “Bij de Heidijk kijken we ook naar de recreatieve potentie. Na de herindeling is er een gemeente ontstaan die precies past binnen een dijkstructuur, onze trots en die mogen wel wat meer laten zien! De Elshoutse Zeedijk bijvoorbeeld heeft een hele hoge cultuurhistorische waarde. Het is ook een dijk waar we nog van alles aan kunnen verbeteren en die we graag willen opknappen. Maar het gaat daarbij wel om gigantische sommen geld. Daarom moeten we er ook in groter verband naar kijken, samen met omliggende gemeenten en de provincie. De dijk is onderdeel van de Zuiderwaterlinie, een aaneenschakeling van vestingsteden, forten, schansen en inundatievlaktes. De Heemkundekring heeft daarover een gedegen stuk geschreven, waarop wij konden voortborduren. Maar bijvoorbeeld ook aan de uitvoering van de Groene Delta, de waterberging aan de oostzijde van de gemeente, werken wij graag mee.”

Duurzame energiecoöperatie

Margo Mulder noemt het een voordeel dat onder het vorige college een heleboel zaken op het terrein van natuur en milieu zijn opgestart waar dit college mee verder kan. “Maar”, zegt ze, “de tijd is niet gunstig om milieudoelstellingen te halen. Dan is het toch aardig als het lukt om er mee door te gaan. Door het vorige college is het duurzaamheidsbeleid in de steigers gezet. Wij hebben besloten de focus op energie te leggen.” Als voorbeeld noemt ze het aanbieden van het uitvoeren van energiescans aan het parkmanagement van industrieterrein Groenewoud, evenals aan een bepaalde woonwijk in Drunen. “Dat zijn aanjagende dingen die je als gemeente kunt doen.”

Enthousiast vertelt de wethouder over de lopende zaken op het gebied van natuur en milieu in de gemeente Heusden, maar bij de vraag naar nieuw beleid barst ze werkelijk los. Sleutelwoord: een lokale energiecentrale oprichten. “We zijn aan het bekijken of we met een aantal gemeenten een energiecentrale kunnen oprichten: een duurzame energiecoöperatie. De conservatieve energiemaatschappijen zijn gericht op winst maken en minder op het milieubelang. Het gaat om geld dat je direct in je zak kunt stoppen als je de afstand van de bron waar de energie geleverd kan worden naar de plek waar je die nodig hebt, zo klein mogelijk houdt. Het gaat om streven naar geen energie en kostenverlies.” En dan geeft Margo Mulder het voorbeeld van plaatselijke metaalbedrijven, oftewel industrie met restwarmte die je in de directe omgeving zou kunnen afzetten. Zo zijn er meer bedrijfstakken in de gemeente Heusden, die in aanmerking komen voor het leveren van restwarmte aan een energiecoöperatie. Pure winst voor het milieu en goed voor de portemonnee. “De gemeente Boxtel, als centrumgemeente van Het Groene Woud, is daar trekker in. Voor dit initiatief is Europese subsidie aangevraagd. Mocht dat niet lukken, dan gaan we kijken hoe we het wel voor elkaar kunnen krijgen en proberen de provincie er warm voor te maken. Vanaf een minimum aantal van 100 leden is het al mogelijk om een coöperatie op te richten. Uitgangspunt is dat ze niet meer betalen dan bij een gewone energiemaatschappij.”

Ontwikkelingen

Nieuw is ook de openbare verlichting van Het Castellum in Oudheusden, die in samenwerking met woningcorporatie Woonveste wordt gerealiseerd. Zonnecollectoren op de daken van Woonveste, die energie leveren voor gemeentelijke lantarenpalen. Maar de gemeente Heusden wil meer. “Bij de Moerputtenweg willen we gebruikmaken van LED-verlichting, maar daar hebben we te maken met beschermde vleermuizen en bekijken daarom de mogelijkheid van LED-verlichting in het wegdek. De ontwikkelingen gaan hartstikke snel.”

Profiteren van de kennis

Hoe ziet Margo Mulder de rol van de natuur- en milieuvereniging? “De vereniging is een belangrijke gesprekspartner voor de gemeente en de samenwerking is zeer vruchtbaar gebleken. Ik vind de relatie zeer prettig en constructief. Eens in de zoveel tijd komen we voor overleg bij elkaar. Helemaal bijzonder vind ik de samenwerking met betrekking tot de herinrichting van de Heidijk, waar de vereniging, op bepaalde gedeelten, onderhoud voor haar rekening neemt. Wij kunnen profiteren van de kennis die bij de vereniging aanwezig is, maar de gemeente moet ook andere belangen afwegen. Ik ben van mening dat je natuur zoveel mogelijk openbaar moet houden.” In samenwerking met de vereniging is er een plan opgesteld voor herbeplanting van de ruim 1100 bomen en struiken die moesten wijken voor de aanleg van geluidsschermen langs de A59. “Dat plan heeft wat strubbelingen gekend, want met bepaalde plekken kon het waterschap niet akkoord gaan. Het waterschap heeft ook weer belangen. Nu ligt er een compensatieplan. Voor de totale kap (20.000 m² bosplantsoen en 1.114 bomen) is een herplantlocatie gevonden. We gaan terug planten: 17.750 m² bosplantsoen en 1.298 bomen. Eén boom vervangt voor de Boswet 50 m² bosplantsoen. De soorten en hoeveelheden met maten zijn rond. Eind november wordt gestart met het plantwerk. De bedoeling is dat we een soort inloopavond gaan houden om te laten zien waar en wat we gaan planten.”

Manier van denken

Het is misschien een typisch vrouwelijke vraag aan een vrouwelijke wethouder die ‘van huis uit’ klinisch psycholoog is. Wat voor dromen dan wel wensen op het gebied van natuur en milieu heeft Margo Mulder? “Een droom zou zijn als het hele duurzaamheidsdenken in alle disciplines in evenwicht is, de drie p’s: people, planet, profit.” Met andere woorden de balans tussen de invloed van mensen op onze aarde en het milieu in relatie tot het verdienen van geld en maken van winst. In het bedrijfsleven praat men dan over maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het evenwicht in de drie P’s ziet deze wethouder graag terug in bijvoorbeeld het sociaal programma in Oudheusden of bij de inrichting van een nieuwe wijk. “Dat moet toch kunnen”, zegt ze. “Het is een manier van denken. Zo stoor ik me aan de discussie over de proefboringen naar Schaliegas in Brabant en de weer opgelaaide discussie over kernenergie. Daar mis je weer een aantal slagen. Als je in gasboringen en kernenergie gaat investeren, zet je jezelf op achterstand. Die discussies hebben we in het verleden al gevoerd. Je moet inzetten op duurzaamheid, dat is een hartstikke interessant thema, dat je heel creatief kunt benaderen. Dat zijn zaken die mij bezighouden.”

Aan het einde van het gesprek constateert Margo Mulder enigszins verbaasd: “Normaal praat ik nooit zoveel”. Het is tekenend voor de passie die deze wethouder heeft voor de natuur en het milieu in de gemeente Heusden en in het algemeen.

WANDELKNOOPPUNTENNENETWERK

De gemeente Heusden heeft in samenwerking met de gemeentes Waalwijk en Loon op Zand het bureau RMB opdracht gegeven tot het uitzetten van een netwerk van wandelknooppunten.

In samenwerking met plaatselijke organisaties (ook de Natuur- en Milieuvereniging was erbij betrokken) is er een stelsel van aan elkaar hakende knooppunten ontwikkeld.

In totaal vormen zij ongeveer 320 kilometer wandelroute!

Bij het Heusdens Bureau voor Toerisme en op de beide gemeentehuizen in Drunen en Vlijmen kunt u voor slechts 4 euro een kaart kopen waarop alle knooppunten staan vermeld.

Thuis kunt u dus al de route bepalen die u wilt gaan lopen. Met een eenvoudig lijstje met nummers kunt u op stap!

De knooppunten staan vermeld op geelgroene bordjes in het veld. En op elk knooppunt kunt u eventueel uw route wijzigen.

Op de achterkant van de kaart staat een beschrijving wat er onderweg zoal te zien is.

Het systeem heeft ongetwijfeld met kinderziektes te maken. Heeft u opmerkingen of aanvullingen meld het dan .

Telefonisch: 013 4656729 of via

de website: info@routeinbrabant.nl

Veel wandelplezier!

Biologische voeding. **Homeopathie.**

Voedingssupplementen. **Kennis en advies**

Dat is wat onze zaak een speciaalzaak maakt!

Van Herpt Specialiteiten & Reform
Grotestraat 134 5151 BN Drunen 0416-372497
www.vanherptdrunen.nl info@vanherptdrunen.nl

JB
BedrijfsHulpVerlening

Chrysantenstraat 41
5151 GD Drunen
tel. 0416 377849
06 52580895
www.jb-bedrijfshulpverlening.nl

Basis BHV • Herhaling BHV • EHBO • Reanimatie
Kinderreanimatie • AED • Kleine blusmiddelen

